

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ *È È* **ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ** κατά **ΕΛΛΑΔΑΣ**

(Προσφυγή αριθ. 14173/03)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

8 Δεκεμβρίου 2005

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

-Ακριβές αντίγραφο.

Στρασβούργο, 8.12.2005

(υπογραφή) S. NIELSEN – Γραμματέας Τμήματος

Στην υπόθεση *È È* **και λοιπών κατά Ελλάδας,**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε δικαστικό συμβούλιο αποτελούμενο από τους:

Κύριο Λ. ΛΟΥΚΑΪΔΗ, *πρόεδρο,*

Κύριο Κ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

Κυρία F. TULKENS,
Κύριο P. LORENZEN,
Κυρία N. VAJIC,
Κύριο D. SPIELMANN,
Κύριο S.E. JEBENS, *δικαστές,*
και τον κύριο S. NIELSEN, *γραμματέα τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 17 Νοεμβρίου 2005,
Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία
αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 14173/03), η οποία κατατέθηκε κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από τέσσερις υπηκόους του Κράτους αυτού, την κυρία ÈÈ , την κυρία ÈÈ , τον κύριο È Æ Á Á Á È È («οι προσφεύγοντες») που προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 21 Απριλίου 2003 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τον κύριο Ι. Κτιστάκη και τον κύριο Δ. Γιαννόπουλο, δικηγόρους των Δικηγορικών Συλλόγων της Θήβας και της Αθήνας. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Σ. Σπυρόπουλο, σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και κυρία Β. Πελέκου, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Στις 2 Σεπτεμβρίου 2004, το Δικαστήριο αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Επικαλούμενο το άρθρο 29 § 3 της Σύμβασης, αποφάσισε να αποφανθεί ταυτόχρονα επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

4. Στις 13 Απριλίου 1988, ο Ε Ε κατέθεσε ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών μία προσφυγή κατά του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας, ο οποίος τον είχε αποκλείσει από την απονομή μιας κατοικίας που είχε κατασκευάσει. Ο ενδιαφερόμενος είχε αναγνωρισθεί δικαιούχος της ιδιοκτησίας αυτής μετά από κλήρωση.

5. Στις 31 Οκτωβρίου 1989, το δικαστήριο έκανε δεκτή την προσφυγή του (απόφαση αριθ. 14094/1989).

6. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1990, η Ε.Ν. η οποία είχε εν τω μεταξύ αποκτήσει την επίδικη κατοικία στη θέση του Ε Ε , ως πρώτη επιλαχούσα, άσκησε τριτανακοπή κατά της απόφασης αριθ. 14094/1989. Στις 13 Σεπτεμβρίου 1991, το Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών την δικαίωσε και ακύρωσε την απόφαση αριθ. 14094/1989 (απόφαση αριθ. 8994/1991).

7. Στις 5 Δεκεμβρίου 1991, ο Ε Ε άσκησε έφεση κατά της απόφασης αριθ. 8994/1991 του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών. Στις 11 Δεκεμβρίου 1991, ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας άσκησε επίσης έφεση κατά της απόφασης αυτής.

8. Μετά από πέντε αναβολές, έλαβε χώρα στις 5 Οκτωβρίου 1994. Στις 31 Οκτωβρίου 1994, το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών εξαφάνισε την προσβληθείσα απόφαση (αποφάσεις αριθ. 2646 και 2647/1994).

9. Το 1994, η Ε.Ν. απεβίωσε και η κληρονόμος της Ε.Ν. συνέχισε την επίδικη διαδικασία. Στις 22 Μαρτίου 1995, η Ε.Ν. άσκησε αιτήσεις αναίρεσης κατά των αποφάσεων αριθ. 2646 και 2647/1994 του Διοικητικού Εφετείου. Η συζήτηση, η οποία αρχικά ορίστηκε για τις 26 Μαΐου 1997, αναβλήθηκε επτά φορές.

10. Εν τω μεταξύ, στις 22 Ιουνίου 1995, ο Ε Ε απεβίωσε. Στις 21 Μαΐου 2002, οι προσφεύγοντες, οι οποίοι είναι οι μοναδικοί κληρονόμοι του, ενημέρωσαν την γραμματεία του Συμβουλίου της Επικρατείας ότι θα συνέχιζαν την διαδικασία. Μετά από δύο αναβολές, η συζήτηση έλαβα χώρα στις 3 Φεβρουαρίου 2003.

11. Στις 31 Μαρτίου 2003 το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε τις αιτήσεις αναίρεσης της Ε.Ν. (αποφάσεις αριθ. 813 και 814/2003).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

12. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η διάρκεια της διαδικασίας παραγνώρισε την αρχή της «λογικής προθεσμίας», όπως αυτή προβλέπεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή (...) εντός λογικής προθεσμίας, υπό δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

A. Επί του παραδεκτού

13. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται στην ουσία ότι οι προσφεύγοντες δεν μπορούν να υποστηρίξουν ότι έπεσαν θύματα παραβίασης της αρχής της «λογικής προθεσμίας», γιατί δεν υποκαταστάθηκαν ποτέ στην θέση του *È È* κατά την διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

14. Οι προσφεύγοντες αμφισβητούν την θέση αυτή.

15. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με την νομολογία σχετικά με την παρέμβαση τρίτου σε αστικές διαδικασίες, όταν ο προσφεύγων καθίσταται διάδικος στην διαφορά ως κληρονόμος, μπορεί να προβάλει αιτιάσεις για ολόκληρη την διάρκεια της διαδικασίας (βλέπε *Χ κατά Γαλλίας*, απόφαση της 31 Μαρτίου 1992, série A no. 234-C, σελ.

89, § 26 και *È È και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 64756/01, § 18, 3 Φεβρουαρίου 2005).

16. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, στις 21 Μαΐου 2002, οι προσφεύγοντες παρενέβησαν στην διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ως κληρονόμοι του *È È*. Το Δικαστήριο εκτιμά συνεπώς ότι οι προσφεύγοντες μπορούν να υποστηρίξουν ότι έπεσαν θύματα παραβίασης του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης και να προβάλουν αιτιάσεις για ολόκληρη την διάρκεια της επίδικης διαδικασίας. Έπεται ότι η ένσταση που προβλήθηκε από την Κυβέρνηση ως προς το σημείο αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

17. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει εξάλλου ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου.

B. Επί της ουσίας

18. Η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη άρχισε στις 13 Απριλίου 1988, με την κατάθεση της προσφυγής ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, και περατώθηκε στις 31 Μαρτίου 2003, με τις αποφάσεις αριθ. 813 και 814/2003 του Συμβουλίου της Επικρατείας. Επομένως διήρκεσε σχεδόν τέσσερα χρόνια για τέσσερις βαθμούς δικαιοδοσίας.

19. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μας διαδικασίας εκτιμάται σύμφωνα με τις συνθήκες της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από την νομολογία του, και ειδικότερα της πολυπλοκότητας της υπόθεσης, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος και εκείνης των αρμοδίων αρχών, καθώς και του αντικειμένου της διαφοράς για τους ενδιαφερόμενους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

20. Το Δικαστήριο έχει χειριστεί πολλές φορές υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα παρόμοια με εκείνα της προκείμενης υπόθεσης και έχει διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης (βλέπε την απόφαση *È κατά Ελλάδα*, αριθ. 5973/03, §§ 14-16, 21 Απριλίου 2005).

21. Αφού εξέτασε όλα τα στοιχεία που του υποβλήθηκαν, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κανένα γεγονός ή επιχείρημα που να μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικό συμπέρασμα στην παρούσα περίπτωση. Λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του πάνω στο ζήτημα αυτό, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, εν προκειμένω, η διάρκεια της επίδικης διαδικασίας είναι υπερβολική και δεν ανταποκρίνεται στην απαίτηση της «λογικής προθεσμίας».

Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

22. Ο προσφεύγωντες παραπονοούνται επίσης διότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει κανένα δικαστήριο στο οποίο να μπορεί κανείς να απευθυνθεί για να παραπονεθεί για την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας. Επικαλούνται το άρθρο 13 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερία παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.»

23. Η Κυβέρνηση αντικρούει την θέση αυτή, θεωρώντας ότι δεν υπήρξε εν προκειμένω υπέρβαση της λογικής προθεσμίας.

A. Επί του παραδεκτού

24. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει εξάλλου ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

25. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 13 εγγυάται μία πραγματική προσφυγή ενώπιον εθνικού δικαστηρίου που να επιτρέπει την προσφυγή κατά της παραβίασης της υποχρέωσης, η οποία επιβάλλεται από το άρθρο 6 § 1, να εκδικάζονται οι υποθέσεις μέσα σε λογική προθεσμία (βλέπε *Kudla κατά Πολωνίας* [GC], no. 30210/96, § 156, CEDH 2000-XI).

26. Εξάλλου, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διαπιστώσει ότι η ελληνική έννομη τάξη δεν προσφέρει στους ενδιαφερόμενους μία πραγματική προσφυγή με την έννοια του άρθρου 13 της Σύμβασης που να τους επιτρέπει να προβάλουν τις αιτιάσεις τους κατά της διάρκειας μιας διαδικασίας *È κατά Ελλάδα*, αριθ. 18830/03, §§ 21-23, 9 Ιουνίου 2005). Το Δικαστήριο δεν διακρίνει εν προκειμένω κανένα λόγο για να παρακάμψει την νομολογία αυτή, πολύ περισσότερο αφού η Κυβέρνηση δεν βεβαιώνει ότι η ελληνική έννομη τάξη έχει αποκτήσει εν τω μεταξύ μία τέτοια προσφυγή.

27. Συνεπώς, το Δικαστήριο εκτιμά ότι εν προκειμένω υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης λόγω της απουσίας στο εθνικό δίκαιο μιας προσφυγής που θα επέτρεπε στους προσφεύγοντες να επιτύχουν την κύρωση του δικαιώματός του να δικαστεί η υπόθεσή τους μέσα σε λογική προθεσμία, με την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

28. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

29. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν 20.000 ευρώ για την ηθική βλάβη που υποστηρίζουν ότι υπέστησαν.

30. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το αιτούμενο ποσό είναι υπέρογκο και ότι μία διαπίστωση παραβίασης θα αποτελούσε αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη αποζημίωση.

31. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες υπέστησαν μία βέβαιη ηθική βλάβη. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης, επιδικάζει στον κάθε έναν από αυτούς 1.750 ευρώ για την αιτία αυτή, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο.

B. Εξοδα και δικαστική δαπάνη

32. Οι προσφεύγοντες ζητούν επίσης 1.500 ευρώ έκαστος για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου. Προσκομίζουν τιμολόγια πάνω στα οποία αναγράφεται το ίδιο ποσό, αλλά τα οποία συντάχθηκαν μόνον για την αμοιβή του δικηγόρου τους για την διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου.

33. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι αξιώσεις των προσφευγόντων είναι υπερβολικές και ότι αυτοί δεν υποβλήθηκαν σε έξοδα ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

34. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης στη βάση του άρθρου 41 προϋποθέτει την απόδειξη της πραγματικότητας και της αναγκαιότητάς τους και, επιπλέον, του εύλογου χαρακτήρα του ύψους τους (*È κατά Ελλάδας* (δίκαιη ικανοποίηση) [GC], no. 31107/96, § 54, CEDH 2000-XI).

35. Σε ό,τι αφορά τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκαν στην Ελλάδα, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι η διάρκεια μιας διαδικασίας μπορούσε να επιφέρει μία αύξηση των εξόδων και της δικαστικής δαπάνης του προσφευγόντος ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και ότι πρέπει επομένως να ληφθεί υπόψη το γεγονός αυτό (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Caruano κατά Ιταλίας*, απόφαση της 25 Ιουνίου 1987, série A no. 119-A, σελ. 15, § 37). Εν τούτοις, στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες δεν προσκομίζουν καμία απόδειξη σε ό,τι αφορά τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν ενώπιον των επιληφθέντων δικαστηρίων. Δεν συντρέχει επομένως περίπτωση επιδίκασής τους. Σε ό,τι αφορά τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη για την παρούσα διαδικασία, το Δικαστήριο κρίνει εύλογο να επιδικάσει από κοινού στους προσφεύγοντες 1.500 ευρώ για την αιτία αυτή, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

36. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή.

2. *Αποφαίνεται ότι* υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

3. *Αποφαίνεται ότι* υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης.

4. *Αποφαίνεται ότι*

α) το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 1.750 (χίλια επτακόσια πενήντα) ευρώ στον καθένα από τους προσφεύγοντες για ηθική βλάβη και το συνολικό ποσό των 1.500 (χιλίων πεντακοσία) ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο,

β) από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης αποζημίωσης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 8 Δεκεμβρίου 2005 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)
Søren NIELSEN
Γραμματέας

(υπογραφή)
Λουκής ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ
Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 3 Ιανουαρίου 2006

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος